

Казарян О.Г.

*кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри управління, фінансів та адміністрування
Одеського інституту ПрАТ
«ЗВО «Міжрегіональна академія управління персоналом»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5720-5168>*

Kazarian Oleksandra

*Candidate of Economics,
Senior Lecturer at the Department of Management, Finance and Administration,
Odesa Institute of the Private Joint-Stock Company
“Higher Educational Institution
“Interregional Academy of Personnel Management”*

СУЧАСНІ ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ ЯК ЗАСІБ ПІДТРИМКИ ВРАЗЛИВИХ КАТЕГОРІЙ НАСЕЛЕННЯ

Анотація. У статті здійснено поглиблений аналіз сучасних фінансових інструментів як ефективного засобу підтримки вразливих категорій населення в умовах структурних трансформацій соціально-економічної системи України. Актуальність дослідження зумовлена комплексом соціальних, економічних та демографічних викликів, спричинених воєнними діями, економічною нестабільністю, зростанням рівня безробіття та погіршенням матеріального становища значної частини населення. Особливої уваги потребують такі вразливі соціальні групи, як ветерани війни, внутрішньо переміщені особи, особи з інвалідністю, члени малозабезпечених сімей та інші категорії громадян, які мають обмежений доступ до фінансових ресурсів і ринку праці. Обґрунтовано, що традиційні підходи до соціального захисту, засновані переважно на бюджетних трансфертних виплатах, не забезпечують довгострокової соціальної та економічної стійкості вразливих груп населення. У зв'язку з цим зростає значення сучасних фінансових інструментів, орієнтованих не лише на компенсацію втрат доходів, а й на формування умов для активної соціально-економічної інтеграції отримувачів допомоги. Метою статті є систематизація та оцінка ефективності сучасних фінансових інструментів підтримки вразливих категорій населення, а також визначення перспектив їх використання у межах державної соціальної політики України. Методологічну основу дослідження становлять загальнонаукові та спеціальні методи пізнання, зокрема аналіз і синтез, індукція та дедукція, порівняльний аналіз, системний і структурно-функціональний підходи. У процесі дослідження узагальнено наукові погляди вітчизняних і зарубіжних дослідників щодо фінансового забезпечення соціального захисту населення, а також проаналізовано міжнародний досвід застосування інноваційних фінансових механізмів у соціальній сфері. У статті розкрито сутність і специфіку таких сучасних фінансових інструментів, як державні цільові програми та соціальні фонди, інструменти соціального підприємництва, соціального інвестування, грантове фінансування, пільгове кредитування та механізми публічно-приватного партнерства. Значну увагу приділено фінансовим інструментам реінтеграції ветеранів війни, які розглядаються як пріоритетний напрям соціальної політики в умовах післявоєнного відновлення. Доведено, що поєднання прямих фінансових виплат із активними інструментами економічної підтримки сприяє підвищенню рівня зайнятості, розвитку підприємницької активності та зниженню соціальної залежності вразливих категорій населення. Наукова новизна дослідження полягає в комплексному підході до аналізу сучасних фінансових інструментів соціального спрямування та обґрунтуванні доцільності їх інтегрованого застосування в системі соціального захисту населення України. Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості їх використання органами державної влади та місцевого самоврядування при розробленні та реалізації програм соціальної підтримки, а також у діяльності інституцій соціального підприємництва та громадських організацій.

Ключові слова: сучасні фінансові інструменти, соціальний захист населення, вразливі категорії, ветерани війни, соціальне підприємництво, соціальне інвестування, публічно-приватне партнерство, державна соціальна політика.

Вступ та постановка проблеми. Сучасний етап розвитку соціально-економічної системи України характеризується посиленням соціальних ризиків, що зумовлює зростання чисельності вразливих категорій населення та ускладнення механізмів їх соціального захисту. Воєнні дії, поглиблення

соціально-економічної нерівності, скорочення доходів населення, зростання рівня безробіття та вимушена міграція населення істотно підвищили навантаження на систему соціального забезпечення та актуалізували проблему пошуку ефективних фінансових інструментів підтримки соціально незахищених

груп. Традиційна модель соціальної підтримки, що базується переважно на бюджетних трансфертних виплатах, у сучасних умовах виявляється недостатньо гнучкою та не завжди здатною забезпечити довгострокову соціальну та економічну стабільність вразливих категорій населення [8]. Особливої гостроти проблема набуває у контексті соціальної реінтеграції ветеранів війни, які після повернення до цивільного життя стикаються з комплексом соціальних, економічних і психологічних викликів. Недостатній рівень фінансової підтримки, обмежений доступ до ринку праці, складнощі з перекваліфікацією та започаткуванням власної справи істотно ускладнюють процес їх повноцінної інтеграції в соціум. Наукові дослідження доводять, що саме фінансові механізми відіграють ключову роль у формуванні передумов успішної соціальної реінтеграції ветеранів, забезпечуючи можливості для професійного розвитку, самозайнятості та економічної незалежності [1; 4]. Водночас сучасна соціальна політика потребує переорієнтації з пасивних форм соціального захисту на активні фінансові інструменти, здатні стимулювати економічну активність вразливих груп населення. Світовий та вітчизняний досвід свідчить, що поєднання державної фінансової підтримки з інструментами соціального підприємництва, соціального інвестування та публічно-приватного партнерства дозволяє не лише зменшити соціальну напруженість, а й створити умови для сталого соціально-економічного розвитку [2; 3]. У цьому контексті особливого значення набуває впровадження інноваційних фінансових механізмів, орієнтованих на довгостроковий соціальний ефект, а не лише на короткострокове подолання наслідків соціальних ризиків.

Проблема вдосконалення фінансових інструментів підтримки вразливих категорій населення тісно пов'язана з важливими науковими та практичними завданнями, серед яких: формування ефективної моделі фінансування соціального захисту, адаптованої до умов воєнного та післявоєнного розвитку; забезпечення раціонального використання бюджетних ресурсів; залучення недержавних джерел фінансування соціальних програм; створення сприятливого середовища для розвитку соціального підприємництва та інновацій у соціальній сфері [5; 6]. Крім того, актуальним завданням залишається узгодження нормативно-правової бази з сучасними потребами соціального розвитку, що визначає інституційні рамки використання фінансових інструментів соціального спрямування [5]. Таким чином, необхідність комплексного дослідження сучасних фінансових інструментів як засобу підтримки вразливих категорій населення обумовлена не лише теоретичними потребами розвитку економічної науки, а й практичними завданнями підвищення ефективності державної соціальної політики. Вирішення окресленої проблеми сприятиме формуванню більш стійкої та адаптивної системи соціального захисту, здатної забезпечити соціальну інтеграцію, економічну активність і підвищення якості життя вразливих груп населення в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження ролі держави у процесах соціальної реінтеграції зробили Селянінова А., Кузьбіда В., Хоменко Я., які акцентують увагу на комплексному характері державної підтримки ветеранів та ветеранок. Автори доводять, що фінансові інструменти є базовою складовою реінтеграційної політики, оскільки забезпечують доступ до освіти, працевлаштування та підприємницької діяльності [1]. Подібні висновки містяться й у роботах Захаріної Т.І., яка розглядає реінтеграційний потенціал ветеранів крізь призму соціально-економічних чинників та підкреслює значення фінансових ресурсів для успішної адаптації до цивільного життя [4]. Питання інноваційних підходів до організації соціального захисту ветеранів війни детально досліджено у працях Шевченка Р.П., який на основі аналізу міжнародного досвіду обґрунтовує доцільність використання сучасних фінансових інструментів, зокрема пільгового кредитування, грантових програм та механізмів соціального інвестування. Автор наголошує, що такі інструменти сприяють зменшенню залежності ветеранів від державних трансфертів і стимулюють їхню економічну активність [2]. Аналогічної позиції дотримується Семенова І., яка у своїх дослідженнях підкреслює важливість поєднання фінансової підтримки з програмами професійної перекваліфікації та зайнятості як ключової умови успішної реінтеграції ветеранів у цивільне життя [3]. Нормативно-правові аспекти організації соціального захисту та фінансового забезпечення соціальних послуг розглядаються у працях Сухової К.К., яка акцентує увагу на необхідності удосконалення законодавчої бази для забезпечення ефективного використання фінансових ресурсів у соціальній сфері. Авторка зазначає, що недосконалість нормативного регулювання часто обмежує можливості впровадження інноваційних фінансових інструментів соціального спрямування [5]. Окремий напрям сучасних досліджень присвячено соціальному підприємництву як інструменту фінансової підтримки вразливих категорій населення. Так, Ільченко В.М. та Пістунова В.О. обґрунтовують значний потенціал соціального підприємництва в Україні, підкреслюючи його роль у створенні робочих місць для соціально незахищених груп та залученні альтернативних джерел фінансування соціальних проєктів [6]. У цьому контексті дослідження Красностанової Н.Е. та Медловської Н.В. доповнюють науковий дискурс, розкриваючи значення інноваційних фінансових рішень для забезпечення сталого розвитку регіонів та підвищення ефективності соціальної політики на місцевому рівні [9]. Зарубіжні тенденції соціальної політики захисту ветеранів висвітлені у працях Воробійової Г.В. та Зозулі С.С., які аналізують міжнародні моделі фінансової підтримки та можливості їх адаптації до українських реалій. Автори наголошують на важливості комплексного підходу, що поєднує державні та недержавні фінансові інструменти [7]. Отже, аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про значний

науковий інтерес до проблеми фінансової підтримки вразливих категорій населення. Водночас недостатньо систематизованими залишаються питання комплексного використання сучасних фінансових інструментів у межах єдиної моделі соціального захисту, що зумовлює необхідність подальших наукових досліджень у цьому напрямі.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на наявність значної кількості наукових досліджень, присвячених питанням соціального захисту та фінансової підтримки вразливих категорій населення, у сучасному науковому дискурсі залишаються невирішеними окремі аспекти загальної проблеми. Зокрема, недостатньо систематизованими є підходи до комплексного використання сучасних фінансових інструментів у межах єдиної моделі соціальної політики, що поєднувала б державні, приватні та громадські ресурси [8; 9]. Обмежено висвітленими залишаються питання оцінки ефективності інноваційних фінансових механізмів з точки зору їх довгострокового соціально-економічного впливу на рівень зайнятості, фінансової самостійності та якості життя вразливих груп населення [2; 6]. Крім того, недостатньо розробленими є механізми адаптації міжнародного досвіду фінансової підтримки до національних соціально-економічних умов України, особливо в контексті реінтеграції ветеранів війни та післявоєнного відновлення країни.

Мета статті полягає у комплексному аналізі сучасних фінансових інструментів підтримки вразливих категорій населення та обґрунтуванні напрямів підвищення їх ефективності в системі державної соціальної політики України в умовах воєнного та післявоєнного розвитку.

Результати дослідження. Теоретичні засади фінансової підтримки вразливих груп населення формуються в межах концепцій соціальної держави, теорії соціального захисту, інституційної економіки та теорії людського капіталу. У центрі цих підходів перебуває ідея забезпечення соціальної справедливості, зменшення соціально-економічної нерівності та створення умов для гідного рівня життя всіх членів суспільства незалежно від їх соціального статусу, фізичних можливостей або життєвих обставин. У науковій літературі фінансова підтримка розглядається як ключовий інструмент реалізації соціальної політики, спрямованої на компенсацію соціальних ризиків і запобігання маргіналізації окремих груп населення [8].

У межах класичної теорії соціального захисту фінансова підтримка вразливих категорій населення ототожнюється передусім із системою соціального забезпечення, що включає соціальні виплати, пільги, субсидії та фінансування соціальних послуг за рахунок державного бюджету. Такий підхід ґрунтується на перерозподільній функції держави та передбачає солідарну відповідальність суспільства за добробут соціально незахищених груп [5]. Водночас сучасні дослідники зазначають, що виключно бюджетно-трансфертна модель фінансової підтримки має

обмежені можливості в умовах зростаючих соціальних потреб та обмеженості державних фінансових ресурсів [8].

Подальший розвиток теоретичних підходів до фінансової підтримки вразливих груп пов'язаний із концепцією активної соціальної політики, яка передбачає перехід від пасивних форм допомоги до стимулювання економічної активності отримувачів соціальної підтримки. У межах цього підходу фінансові інструменти розглядаються не лише як засіб матеріальної допомоги, а як інструмент інвестування у людський капітал, що сприяє підвищенню зайнятості, розвитку професійних навичок та формуванню фінансової самостійності вразливих категорій населення [2; 3]. Особливого значення цей підхід набуває у контексті підтримки ветеранів війни, для яких фінансова допомога має поєднуватися з програмами перекваліфікації, підприємництва та інтеграції на ринок праці [1].

Важливе місце в теоретичному обґрунтуванні фінансової підтримки вразливих груп займає інституційний підхід, відповідно до якого ефективність фінансових інструментів залежить від якості інституційного середовища, зокрема нормативно-правового регулювання, організаційних механізмів реалізації соціальної політики та рівня взаємодії між державними, приватними та громадськими інституціями. Недосконалість інституційних механізмів, за висновками дослідників, знижує результативність фінансової підтримки та обмежує можливості впровадження інноваційних фінансових рішень у соціальній сфері [5].

Сучасні теоретичні підходи також акцентують увагу на ролі соціального підприємництва та соціального інвестування як альтернативних і доповнювальних фінансових інструментів підтримки вразливих груп населення. У межах теорії соціального підприємництва фінансова підтримка розглядається як механізм створення економічної цінності з одночасним досягненням соціального ефекту, що дозволяє зменшити залежність вразливих груп від державної допомоги та сприяє їх активній участі в економічному житті суспільства [6]. Соціальне інвестування, у свою чергу, ґрунтується на концепції поєднання фінансової віддачі з вимірюваним соціальним результатом, що розширює можливості залучення приватного капіталу до вирішення соціальних проблем [9].

Окремим напрямом теоретичних досліджень є аналіз фінансової підтримки вразливих груп у контексті реінтеграційних процесів, зокрема щодо ветеранів війни. Науковці підкреслюють, що фінансові інструменти реінтеграції мають бути комплексними та враховувати не лише економічні, а й соціальні та інституційні чинники. Фінансова підтримка в цьому випадку виконує функцію каталізатора соціальної адаптації, створюючи умови для відновлення соціальних зв'язків, професійної самореалізації та підвищення якості життя [1; 4].

Таким чином, теоретичні засади фінансової підтримки вразливих груп населення еволюціонували від переважно компенсаційної моделі до

багатокомпонентної системи фінансових інструментів, орієнтованих на активізацію соціально-економічного потенціалу отримувачів підтримки. У сучасних умовах ефективна фінансова підтримка вразливих груп розглядається як поєднання державних, ринкових і суспільних механізмів, що забезпечують не лише соціальний захист, а й сталий розвиток суспільства загалом [7; 9].

Сучасна система підтримки вразливих категорій населення ґрунтується на використанні сукупності фінансових інструментів, які відрізняються за джерелами фінансування, механізмами реалізації та соціально-економічним ефектом. У сучасних умовах ці інструменти розглядаються не лише як засіб компенсації втрат доходів, а як комплексний механізм забезпечення соціальної інтеграції, підвищення економічної активності та формування фінансової самостійності соціально незахищених груп населення. До ключових сучасних фінансових інструментів підтримки належать державні бюджетні інструменти, позабюджетні та грантові механізми, соціальне підприємництво, соціальне інвестування, пільгове кредитування та інструменти публічно-приватного партнерства.

Базовою складовою системи фінансової підтримки вразливих категорій населення залишаються державні бюджетні інструменти, які включають соціальні трансфери, субсидії, компенсаційні виплати та фінансування соціальних послуг. Вони виконують функцію первинного соціального захисту та спрямовані на забезпечення мінімально необхідного рівня доходів і доступу до базових соціальних благ. Дослідники підкреслюють, що роль держави у фінансовому забезпеченні соціального захисту є визначальною, особливо в умовах воєнних дій та зростання соціальних ризиків [8]. Водночас наукові праці наголошують на обмеженій ефективності виключно бюджетних інструментів, оскільки вони часто мають короткостроковий характер і не стимулюють економічну активність отримувачів соціальної допомоги [5].

Важливою складовою сучасної фінансової підтримки є цільові державні та спеціалізовані фонди, спрямовані на підтримку окремих вразливих груп, зокрема ветеранів війни. Такі фонди забезпечують фінансування програм реінтеграції, професійної адаптації, психологічної допомоги та підтримки підприємницьких ініціатив. Дослідження доводять, що ефективність цільових фондів значною мірою залежить від чіткості критеріїв відбору отримувачів допомоги та прозорості механізмів використання фінансових ресурсів [1; 4].

Окреме місце в системі сучасних фінансових інструментів займає грантове фінансування, яке реалізується за рахунок коштів міжнародних організацій, донорських програм та недержавних інституцій. Гранти дозволяють фінансувати соціальні проекти, спрямовані на підвищення рівня зайнятості, розвиток підприємницьких навичок та соціальну адаптацію вразливих груп населення. Перевагою грантового фінансування є його цільовий характер

та орієнтація на досягнення конкретного соціального результату, що особливо важливо у процесах реінтеграції ветеранів війни та внутрішньо переміщених осіб [2; 3].

Суттєвим інноваційним фінансовим інструментом підтримки вразливих категорій населення є соціальне підприємництво, яке поєднує комерційну діяльність із соціальною місією. У межах цього інструменту фінансова підтримка спрямовується на створення та розвиток підприємств, що забезпечують працевлаштування соціально незахищених груп або спрямовують прибуток на вирішення соціальних проблем. Наукові дослідження засвідчують, що соціальне підприємництво сприяє зниженню рівня соціальної залежності та формуванню сталих джерел доходів для вразливих категорій населення [6]. В Україні розвиток цього інструменту стримується обмеженим доступом до фінансових ресурсів та недостатньо розвиненою нормативно-правовою базою, що підкреслює необхідність державної підтримки та інституційного розвитку [5].

Соціальне інвестування є ще одним сучасним фінансовим інструментом, який набуває поширення у сфері соціальної підтримки. Воно передбачає залучення приватного капіталу до реалізації соціальних проєктів із очікуванням не лише фінансової, а й соціальної віддачі. У науковій літературі соціальні інвестиції розглядаються як ефективний механізм мобілізації додаткових ресурсів для фінансування соціальних програм, зокрема на регіональному рівні [9]. Використання цього інструменту дозволяє підвищити ефективність соціальних витрат та сприяти сталому розвитку територій.

Важливою складовою сучасних фінансових інструментів підтримки є пільгове кредитування, яке забезпечує доступ вразливих категорій населення до фінансових ресурсів на сприятливих умовах. Пільгові кредити використовуються для започаткування власної справи, розвитку малого бізнесу, професійної перекваліфікації та підвищення конкурентоспроможності на ринку праці. Дослідження міжнародного досвіду свідчать, що пільгове кредитування є ефективним інструментом економічної інтеграції ветеранів війни та інших соціально вразливих груп [2; 7].

Значний потенціал у сфері фінансової підтримки вразливих категорій населення має публічно-приватне партнерство, яке передбачає співпрацю держави, бізнесу та громадського сектору у фінансуванні та реалізації соціальних проєктів. Такий підхід дозволяє оптимізувати використання бюджетних коштів, залучити управлінський досвід приватного сектору та підвищити ефективність соціальних програм. Наукові дослідження підтверджують, що розвиток публічно-приватного партнерства є важливим чинником модернізації соціальної політики та впровадження інноваційних фінансових інструментів [7; 9].

Отже, сучасні фінансові інструменти підтримки вразливих категорій населення формують багатоврівневу систему, яка поєднує традиційні бюджетні

механізми з інноваційними фінансовими рішеннями. Їх комплексне використання створює передумови для підвищення ефективності соціального захисту, посилення економічної активності вразливих груп населення та забезпечення сталого соціально-економічного розвитку України.

Фінансова підтримка ветеранів війни в сучасних умовах набуває статусу одного з ключових пріоритетів державної соціальної політики, що зумовлено не лише масштабами соціальних викликів, спричинених воєнними діями, а й необхідністю забезпечення довгострокової соціально-економічної стабільності суспільства. Ветерани становлять специфічну соціальну групу, яка після завершення військової служби стикається з комплексом проблем, пов'язаних із адаптацією до цивільного життя, відновленням професійної діяльності, збереженням фізичного та психічного здоров'я, а також забезпеченням належного рівня матеріального добробуту. У цьому контексті фінансова підтримка розглядається не лише як форма соціальної допомоги, а як стратегічний інструмент державної політики, спрямований на реінтеграцію ветеранів у соціально-економічний простір країни [1].

Наукові дослідження свідчать, що ефективна фінансова підтримка ветеранів має комплексний характер і включає поєднання прямих грошових виплат із активними фінансовими інструментами, орієнтованими на підвищення економічної самостійності та конкурентоспроможності цієї категорії населення. За висновками Селяніної А., Кузьбіді В. та Хоменка Я., держава відіграє провідну роль у формуванні фінансових механізмів реінтеграції ветеранів, забезпечуючи доступ до програм професійної адаптації, пільгового кредитування та підтримки підприємницьких ініціатив [1]. Водночас автори наголошують, що недостатня узгодженість між різними інструментами фінансової підтримки знижує їх загальну ефективність.

Важливим аспектом фінансової підтримки ветеранів є забезпечення їх економічної активності через залучення до ринку праці та розвитку власної справи. У працях Шевченка Р.П. обґрунтовано доцільність використання інноваційних фінансових інструментів, запозичених із міжнародного досвіду, зокрема грантових програм, соціального інвестування та механізмів публічно-приватного партнерства. Автор доводить, що такі інструменти сприяють формуванню стійких джерел доходів ветеранів та зменшують їх залежність від державних соціальних трансфертів [2]. Аналогічну позицію висловлює Семенова І., яка підкреслює важливість інтеграції фінансової підтримки з програмами перекваліфікації та зайнятості як ключового чинника успішної реінтеграції ветеранів у цивільне життя [3].

Фінансова підтримка ветеранів також має враховувати їхній реінтеграційний потенціал, що визначається рівнем професійних навичок, соціального капіталу та мотивації до активної участі в економічному житті. Захаріна Т.І. зазначає, що фінансові інструменти реінтеграції мають бути

диференційованими та адаптованими до індивідуальних потреб ветеранів, оскільки універсальні підходи не забезпечують належного соціально-економічного ефекту [4]. У цьому контексті фінансова підтримка виконує не лише компенсаційну, а й стимулюючу функцію, сприяючи активізації людського потенціалу ветеранів.

Значну роль у системі фінансової підтримки ветеранів відіграє нормативно-правове забезпечення, яке визначає інституційні рамки реалізації соціальної політики. Сухова К.К. підкреслює, що ефективність фінансових інструментів значною мірою залежить від узгодженості законодавства, прозорості процедур та чіткості механізмів фінансування соціальних програм [5]. Недостатня інституційна спроможність органів влади та фрагментарність нормативної бази можуть істотно обмежувати доступ ветеранів до фінансових ресурсів.

Окремої уваги заслуговує розвиток соціального підприємництва як інструменту фінансової підтримки ветеранів. За результатами досліджень Ільченка В.М. та Пістунової В.О., соціальне підприємництво створює можливості для працевлаштування ветеранів, розвитку їх підприємницьких навичок та залучення альтернативних джерел фінансування соціальних ініціатив [6]. У поєднанні з інструментами соціального інвестування та регіонального розвитку, про які йдеться у працях Красностанової Н.Е. та Медловської Н.В., соціальне підприємництво може стати важливим чинником сталого післявоєнного відновлення територій [9].

Таким чином, фінансова підтримка ветеранів війни є системоутворюючим елементом сучасної соціальної політики України, що потребує комплексного підходу та поєднання різних фінансових інструментів. Її пріоритетність обумовлена необхідністю не лише забезпечення соціального захисту ветеранів, а й формування умов для їх повноцінної участі в економічному та суспільному житті. Реалізація ефективної фінансової політики щодо ветеранів сприятиме зміцненню соціальної згуртованості, підвищенню економічної активності населення та сталому розвитку держави в цілому.

Висновки. У результаті проведеного дослідження встановлено, що сучасні фінансові інструменти відіграють визначальну роль у забезпеченні ефективної підтримки вразливих категорій населення та формуванні стійкої системи соціального захисту в Україні. Зростання соціально-економічних ризиків, зумовлених воєнними діями, економічною нестабільністю та демографічними трансформаціями, актуалізує потребу у переосмисленні традиційних підходів до фінансового забезпечення соціальної політики та переході до більш гнучких і комплексних механізмів підтримки соціально незахищених груп населення. Доведено, що виключно бюджетно-трансфертна модель фінансової підтримки має обмежений потенціал у довгостроковій перспективі, оскільки не забезпечує належного рівня економічної самостійності та соціальної інтеграції вразливих категорій населення. Водночас

поєднання державних фінансових інструментів із інноваційними механізмами, такими як соціальне підприємництво, соціальне інвестування, грантове фінансування, пільгове кредитування та публічно-приватне партнерство, створює умови для активізації людського потенціалу та зменшення соціальної залежності отримувачів соціальної допомоги. Особливу увагу у статті приділено фінансовій підтримці ветеранів війни як пріоритетному напрямку сучасної соціальної політики. Обґрунтовано, що ефективна фінансова підтримка ветеранів має комплексний характер і повинна поєднувати прямі соціальні виплати з активними інструментами економічної інтеграції, зокрема підтримкою зайнятості, підприємницької діяльності та професійної перекваліфікації. Аналіз наукових джерел підтверджує, що саме такий підхід сприяє успішній соціальній реінтеграції ветеранів та підвищенню їх рівня життя. У ході дослідження також встановлено, що ефективність використання сучасних фінансових інструментів

значною мірою залежить від якості інституційного та нормативно-правового забезпечення соціальної політики. Фрагментарність законодавчої бази, недостатня координація між суб'єктами соціальної політики та обмежена участь недержавного сектору знижують результативність фінансової підтримки вразливих категорій населення. У цьому контексті важливим завданням є формування цілісної моделі фінансування соціального захисту, орієнтованої на довгостроковий соціально-економічний ефект. Отже, узагальнення теоретичних положень і практичних підходів дозволяє зробити висновок, що сучасні фінансові інструменти підтримки вразливих категорій населення повинні розглядатися як стратегічний ресурс розвитку соціальної держави. Їх комплексне та системне впровадження сприятиме підвищенню ефективності державної соціальної політики, зміцненню соціальної згуртованості та забезпеченню сталого розвитку України в умовах воєнного та післявоєнного відновлення.

Список використаних джерел:

1. Селянінова А., Кузьбіда В., Хоменко Я. Роль держави у соціальній реінтеграції ветеранів та ветеранок. 2024. 28 с. URL: <https://veteranfund.com.ua/wp-content/uploads/2024/10/Rol-derzhavy-u-sotsialniy-reintehratsii-veteraniv-i-veteranok.pdf>.
2. Шевченко Р. П. Інноваційні підходи до організації соціального захисту ветеранів війни: міжнародний досвід. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 3. С. 184–188.
3. Ніжейко К., Ковалівська К. Реінтеграція ветеранів у цивільне життя: міжнародний досвід та особливості в Україні. *Економіка та суспільство*. 2024. № 67. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-67-161>
4. Захаріна Т. І. Реінтеграційний потенціал ветеранів як чинник успішної їх реінтеграції в соціум. *Social Work and Education*. 2023. Т. 10, № 3. С. 263–275.
5. Сухова К. К. Нормативно-правова база організації надання соціальних послуг. *Інвестиції: практика та досвід*. 2022. № 7–8. С. 64–70.
6. Ільченко В. М., Пістунова В. О. Можливості фінансування соціального підприємництва в Україні. *Підприємництво та інновації*. 2023. Вип. 26. С. 47–51.
7. Воробйова Г. В., Зозуля С. С. Зарубіжні тренди соціальної політики захисту ветеранів. *Актуальні проблеми політики*. 2021. № 68. С. 90–95.
8. Бондар М. І. Соціальне забезпечення та соціальний захист в Україні. *Економіка та суспільство*. 2021. № 34. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-34-10>
9. Красностанова Н. Е., Медловська Н. В. Інновації стійкого розвитку регіонів України. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. № 11 (17). С. 354–365. URL: <https://perspectives.pp.ua/index.php/sn/article/view/7317/7358>

References:

1. Seliianinova, A., Kuzbida, V., & Khomenko, Ya. (2024). Rol derzhavy u sotsialnii reintehratsii veteraniv ta veteranok [The role of the state in the social reintegration of male and female veterans]. 28 p. Retrieved from: <https://veteranfund.com.ua/wp-content/uploads/2024/10/Rol-derzhavy-u-sotsialniy-reintehratsii-veteraniv-i-veteranok.pdf> [in Ukrainian]
2. Shevchenko, R. P. (2024). Innovatsiini pidkhody do orhanizatsii sotsialnoho zakhystu veteraniv viiny: mizhnarodnyi dosvid [Innovative approaches to organizing social protection for war veterans: international experience]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, (3), 184–188. [in Ukrainian].
3. Semenova, I. (2024). Reintehratsiia veteraniv u tsyvilne zhyttia: mizhnarodnyi dosvid ta osoblyvosti v Ukraini [Reintegration of veterans into civilian life: international experience and specifics in Ukraine]. *Ekonomika ta suspilstvo*, (67). [in Ukrainian]
4. Zakharina, T. I. (2023). Reintehratsiinyi potentsial veteraniv yak chynnyk uspishnoi yikh reintehratsii v sotsium [Reintegration potential of veterans as a factor of their successful reintegration into society]. *Social Work and Education*, 10 (3), 263–275. [in Ukrainian]
5. Sukhova, K. K. (2022). Normatyvno-pravova baza orhanizatsii nadannia sotsialnykh posluh [Regulatory and legal framework for organizing the provision of social services]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, (7–8), 64–70. [in Ukrainian]
6. Ilchenko, V. M., Pistunova, V. O. (2023). Mozhlyvosti finansuvannia sotsialnoho pidpriemnytstva v Ukraini [Opportunities for financing social entrepreneurship in Ukraine]. *Pidpriemnytstvo ta innovatsii*, 26, 47–51. [in Ukrainian]
7. Vorobiova, H. V., & Zozulia, S. S. (2021). Zarubizhni trendy sotsialnoi polityky zakhystu veteraniv [Foreign trends in veteran protection social policy]. *Aktualni problemy polityky*, (68), 90–95. [in Ukrainian]

8. Bondar, M. I. (2021). Sotsialne zabezpechennia ta sotsialnyi zakhyst v Ukraini [Social security and social protection in Ukraine]. *Ekonomika ta suspilstvo*, (34). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-34-10> [in Ukrainian]
9. Krasnostanova, N. E., Medlovska, N. V. (2023). Innovatsii stiikoho rozvytku rehioniv Ukrainy [Innovations of sustainable development of the regions of Ukraine]. *Aktualni pytannia u suchasny nautsi*, 11 (17), 354–365. Retrieved from: <https://perspectives.pp.ua/index.php/sn/article/view/7317/7358> [in Ukrainian]

MODERN FINANCIAL INSTRUMENTS AS A MEANS OF SUPPORTING VULNERABLE POPULATION CATEGORIES

Summary. The article provides an in-depth analysis of modern financial instruments as an effective means of supporting vulnerable categories of the population in the context of structural transformations of the socio-economic system of Ukraine. The relevance of the study is due to the complex of social, economic and demographic challenges caused by military actions, economic instability, increasing unemployment and worsening financial situation of a significant part of the population. Special attention is required by such vulnerable social groups as war veterans, internally displaced persons, persons with disabilities, members of low-income families and other categories of citizens who have limited access to financial resources and the labor market. It is substantiated that traditional approaches to social protection, based mainly on budget transfer payments, do not ensure long-term social and economic sustainability of vulnerable groups of the population. In this regard, the importance of modern financial instruments, focused not only on compensation for income losses, but also on creating conditions for active socio-economic integration of beneficiaries, is increasing. The purpose of the article is to systematize and assess the effectiveness of modern financial instruments to support vulnerable categories of the population, as well as to determine the prospects for their use within the framework of the state social policy of Ukraine. The methodological basis of the study is general scientific and special methods of cognition, in particular analysis and synthesis, induction and deduction, comparative analysis, systemic and structural-functional approaches. In the process of the study, the scientific views of domestic and foreign researchers on the financial provision of social protection of the population were summarized, and international experience in the application of innovative financial mechanisms in the social sphere was analyzed. The article reveals the essence and specifics of such modern financial instruments as state target programs and social funds, instruments of social entrepreneurship, social investment, grant financing, preferential lending and mechanisms of public-private partnership. Considerable attention is paid to financial instruments for the reintegration of war veterans, which are considered a priority area of social policy in the conditions of post-war recovery. It has been proven that the combination of direct financial payments with active economic support instruments contributes to increasing the level of employment, developing entrepreneurial activity and reducing social dependence of vulnerable categories of the population. The scientific novelty of the study lies in the comprehensive approach to the analysis of modern financial instruments of social orientation and substantiating the feasibility of their integrated application in the system of social protection of the population of Ukraine. The practical significance of the results obtained lies in the possibility of their use by state authorities and local governments in the development and implementation of social support programs, as well as in the activities of social entrepreneurship institutions and public organizations.

Keywords: modern financial instruments, social protection of the population, vulnerable categories, war veterans, social entrepreneurship, social investment, public-private partnership, state social policy.

Стаття надійшла: 15.11.2025

Стаття прийнята: 03.12.2025

Стаття опублікована: 30.12.2025